

N:o 42.

Ank. till Riksd. kansli den 11 april 1892, kl. 5 e. m.

Lagutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om ändring i 11 § af lagen angående eganderätt till skrift den 10 augusti 1877.

Andra stycket i 11 § af lagen angående eganderätt till skrift den 10 augusti 1877 har för närvarande följande lydelse:

»Icke heller må såsom eftertryck anses, att delar af tryckt skrift eller, der den är af ringa omfång, hela skriften intages i sådan, ur flera arbeten hemtad samling, som göres för att tjena till bruk vid gudstjenst eller vid den elementära undervisningen i läsning, musik eller teckning eller till historisk framställning; likasom ej heller att i musikaliskt arbete ord aftryckas såsom text.»

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, n:o 148, anmärker nu herr *N. Rosengren*, huru som mången af ordalydelsen i anförda lagrum toge sig anledning anse, att rättighet vore en hvar medgifven att ur författares verk utvälja och till så kallade samlingverk hopställa hvad han sjelf behagade föreskrifva som lämpligt att tjena till bruk vid gudstjenst eller vid den elementära undervisningen i läsning, musik, o. s. v.

För gudstjenstens eller den elementära undervisningens *behof* af dylikt samlingsverk stadgades heller icke något som helst vitsord. Samlaren behöfde endast å titelbladet förebära en, låt vara af innehållet tem-

ligen omotiverad, loflig afsigt. Det stode honom sedan fritt att ur särskilda författares arbeten, ja, bland hela skrifter af ringa omfång, utgallra det bästa, det värdefullaste och sammanföra detta till en samling, hvars afsättning beredde honom en vinst, hvilken i de flesta fall torde vålla författarne eller deras rättsinnehafvare en motsvarande förlust.

Ifrågavarande bestämmelser torde nemligen knappast lägga något hinder i vägen för att t. ex. under uppgiften: »att tjena till bruk vid gudstjenst» åvägabringa särskilda samlingar af predikningar, af psalmer och sånger, af religiösa betraktelser o. s. v. medelst urval af ansedda författares yppersta alster.

I icke minst betänkelig grad syntes tonsättarens och dennes förläggares rätt undergräfd genom det uti ifrågavarande lagrum gifna undantaget från skydd mot eftertryck. Blott man å samlingens titelblad tillkännagåfve att den vore »gjord» för »att tjena till bruk vid den elementära undervisningen i musik» eller sång — således vid småskolor, folkskolor, lägre och högre allmänna läroverk, folk- och småskolelärareseminarier med flera läroanstalter, hvilka bibringa elementär undervisning —, trodde man sig ega laglig frihet att bland alla slag af musikaliska verk, större som mindre, för sin samling anställa urval af de bästa, mest anslående och omtyckta tonskapelser, att tillegna sig originalmusik till gifven text eller ock en med ej ringa kostnad från tonsättarens sida förvärfvad text till en förefintlig musik. Och att man äfven till fullo vetat begagna sig af denna förmenta frihet, derom vittnade oförtydligt innehållet i de allra flesta af de talrika musik- och sångsamlingar, med hvilka vår litteratur under senast förflutna årtionde blifvit tillökad.

Det vore ju helt naturligt, att dylika samlingar kunde till vida billigare pris erbjuda allmänheten originalverkens skönaste skatter, än det som dessa verk måste betinga, enär samlaren ej nödgades vidkännas något som helst författarearfvode. Och då derjemte samlingarne egde företrädet att utgöra ett urval, torde det få anses uppenbart, att dessa skulle röna en jemförelsevis vidsträckt spridning och sålunda tillskynda författarne af originalarbetena eller deras förläggare en betydande ekonomisk förlust, till hvilken lagstiftningen förvisso icke velat gifva anledning och som den säkerligen icke heller skulle vilja gilla.

Mot sist antydda uppfattning hade visserligen blifvit invändt, att sådana samlingsverk, hvilkas spridning vore särdeles omfattande, långt ifrån att tillskynda författarne eller deras rättsinnehafvare förlust, tvärt om bidroge att göra en författare känd och sålunda befordra afsättningen af hans alster.

Det torde dock på goda skäl kunna ifrågasättas, huruvida man i allmänhet underkastade sig betydande uppoffringar för att förvärfva sig åtskilliga originalarbeten, hvilkas hufvudsakliga och förnämsta innehåll man redan egde i en samling, som betingat ett jemförelsevis ringa belopp. Erfarenheten hade att framvisa ett motsatt förhållande.

Omförmälda invändning kunde väl åtminstone icke ega någon giltighet i sådant fall, då hela skriften, der den vore af ringa omfång — en för öfrigt, såsom det ville synas, allt för sväfvande bestämning — intoges i sådan, ur flera arbeten hemtad samling. Men i synnerhet när det gälde en jemförelse mellan musikalier och verk af annat innehåll, vore det ju allmänt insedt och erkänt, att ett arbete af förra slaget med mindre omfång ej sällan af författaren kräde mera uppoffring af arbete och möda än ett till volumen större arbete af det senare. Med fästadt afseende på detta sakförhållande torde det blifva svårt att finna något rimligt skäl, hvarför författare till skrifter af ringa omfång skulle för dessa ega mindre skydd mot eftertryck än det, som tillerkändes dem, hvilkas arbeten hade ett större omfång, ehuru dessa senare måhända i mera än ett afseende vore i värde de förra underlägsna.

Det kunde visserligen icke förnekas, hvad som i detta sammanhang äfven blifvit anmärkt, att nemligen utgifna samlingsverk för undervisningen och folkbildningen vore af stor betydelse. Men detta faktum borde väl ej få anses som giltigt motiv för att ställa vissa författare i saknad af ett i öfrigt nöjaktigt erkänt eganderättsskydd. Ty utgifningen af samlingsverk, när detta skedde utan bialsigter i ärligt syfte att dermed gagna gudstjänst eller den elementära undervisningen, kunde ej blifva synnerligen försvårad derigenom att lagen i sådant fall tillförsäkrade författaren lämplig godtgörelse för den egendom, som han öfverläte till det allmännas tjänst, det vill säga lämplig lön för hans arbete.

Genom en sådan, som det syntes rättmätig och af förhållandena påkallad åtgärd från lagstiftningens sida finge deremot det allmänna rättsmedvetandet den tillfredsställelsen, att det oftast af öfverdrifvet vinstbegär och fåfänga framkallade samlingsnitet icke längre skulle kunna ostraffadt kränka eganderättens helgd genom missbruket af en medgifven frihet. Utan tvifvel skulle ock mången framstående författare och tonsättare, som nu sorgfälligt underläte att åt sina alster gifva offentlighet, med stegradt intresse ställa sin förmåga i framåtskridandets och den allmänna bildningens tjänst, sedan han för sina arbeten såge

sig frigjord från sin nuvarande undantagsställning af rättslöshet mot eftertryck.

På grund af hvad han sålunda anfört, hemställer motionären, »att Riksdagen för sin del måtte besluta sådan ändring af § 11 mom. 2 i lag angående eganderätt till skrift den 10 augusti 1877, att författare och deras rättsinnehafvare må för sina i tryck utgifna arbeten under i öfrigt stadgad skyddstid bekomma ett verksamt skydd mot missbruket af den i nämnda lagrum för vissa ändamål medgifna samlingsfriheten.»

Såsom framgår af förhandlingarna vid 1877 års riksdag rörande det då föreliggande kongl. förslaget till lag i förevarande ämne, uttalades såväl inom lagutskottet som inom Riksdagens kamrar åtskilliga betänkligheter mot den enligt fleres förmenande alltför vidsträckta rätt att medelst utgifvande af samlingsverk tillgodogöra sig alstren af andres författareverksamhet, som nämnda förslag lemnade öppen för den enskilda företagsamheten. Dessa betänkligheter, hvilka i motionären ånyo fått en förespråkare, ledde också till väsentliga inskränkningar i den frihet uti förevarande afseende, som af det kongl. förslaget förordades. Enligt samma förslag skulle nemligen såsom eftertryck icke anses, att delar af annans skrift eller, der den vore af ringa omfång, hela skriften intoges i sådan ur flere arbeten hemtad samling, som gjordes för att tjena till bruk vid gudstjensten, till *undervisning* i läsning, musik eller teckning, till historisk framställning eller till *annat dylikt* ändamål. Då det emellertid, på det icke rättigheten att utgifva samlingar af andras arbeten skulle kunna leda till missbruk, större än de fördelar man dermed afsett, vore af vigt att noga bestämma de ändamål, hvarför sådana samlingar finge göras, ansåg lagutskottet orden: »eller till annat dylikt ändamål» böra såsom ledande till osäkerhet vid tillämpningen uteslutas. Härjemte betonade en reservant inom utskottet nödvändigheten deraf att rättigheten att utgifva samlingar till undervisning i musik inskränktes derhän, att, på sätt i den för tyska riket gällande lagstiftning iakttagits, samlingens innehåll allenast finge lämpa sig för den *elementära* undervisningen i sådana allmänna skolor, der musikundervisningen icke vore hufvudsak och sålunda icke afse de egentliga musikskolorna, enär eljest den musikaliske författaren eller hans rättsinnehafvare lätteligen skulle kunna tillskyndas en känbar eko-

nomisk förlust. Såväl utskottets som reservantens ändringsförslag, det senare efter återremiss till utskottet, blefvo af Riksdagen äfvensom af Kongl. Maj:t godkända.

Att nu, på sätt motionären föreslagit, ytterligare begränsa rätten att utgifva samlingsverk finner utskottet betänkligt. Utskottet vill ingalunda förneka, att gällande bestämmelser i detta ämne kunna af en tilltagsen samlare missbrukas, i det att afsigten att tjena det allmänna lika lätt kan tänkas blott föreburen som verklig, men den stora, äfven af motionären erkända betydelse, som tillvaron af ifrågavarande, i utlandets lagstiftning allmänt hyllade grundsats eger för den andliga odlingen, gör det till en pligt för lagstiftaren att icke utan tvingande skäl inskränka tillämpningen af nämnda grundsats. En dylik betydelse kan utskottet emellertid icke tillmäta de skäl, motionären anført för en sådan ytterligare inskränkning, lika litet som utskottet kan anse motionären hafva vederlagt den vid lagens tillkomst uttalade åsigt, att ett väl anordnad samlingsverk, långt ifrån att tillskynda de författare, från hvilkas verk bidragen lånats, någon förlust, i allmänhet genom att göra desse författare kända och omtyckta i vida kretsar bör befordra afsättningen af deras skrifter. Motionären har dessutom icke lemnat någon bestämd antydan, på hvilket sätt ett verksamt skydd emot de af honom öfverklagade missbruken skulle kunna beredas, och utskottet hemtar i denna omständighet ett ytterligare skäl för sin hemställan,

att ifrågavarande motion icke må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 11 april 1892.

På lagutskottets vägnar:

Axel Bergström.
